

2008. M8

Coimisiún na Scrúduithe Stáit

*Scrúdú na
hArdteistiméireachta
2008*

Gaeilge Ardleibhéal

Páipéar 2

180 MARC

**Dé Máirt
10 Meitheamh
Maidin, 9.30 go dtí 12.50**

Treoracha d'iarrthóirí ar leathanach 2

Treoracha d'iarrthóirí

Ní mór do na hiarrthóirí cúram a dhéanamh de chruinneas na teanga.
Caillfear marcanna má bhítear faillitheach ann.

FREAGAIR GACH CEIST (1, 2, 3 AGUS 4).

Nóta: I gcás Cheist 1 (Prós) agus Cheist 3 (Filíocht), tá rogha idir AN CÚRSA AINMNITHE agus AN CÚRSA ROGHNACH.

I gcás Cheist 1, mar shampla, is féidir ceist ar an bPrós Roghnach **nó** ar an bPrós Ainmnithe a fhreagairt; agus i gcás Cheist 3, is féidir ceist ar an bhFilíocht Ainmnithe **nó** ar an bhFilíocht Roghnach a fhreagairt.

Ceist 1:	PRÓS: AINMNITHE (A) nó ROGHNACH (B)
Ceist 2:	PRÓSTÉACS BREISE: Do rogha idir A, B, C nó D
Ceist 3:	FILÍOCHT: AINMNITHE (A) nó ROGHNACH (B) agus DÁNTA DUALGAIS BREISE (C)
Ceist 4:	STAIR NA GAEILGE

Ceist 1

PRÓS 40 MARC

Freagair **A** (Prós Ainmnithe) *nó* **B** (Prós Roghnach) anseo thíos.

A

– PRÓS AINMNITHE –

40 marc

Freagair (a) agus (b).

- (a) Déan plé gairid ar a éifeachtaí a léirítear an t-athrú a thagann ar an bpearsa Peadar sa dráma *Lá Buí Bealtaine*, *nó* ar an bpearsa Eoin sa scannán *Clare sa Spéir*. (25 mharc)

nó

Luaigh **dhá** theicníocht a mbaintear úsáid astu sa dráma *Lá Buí Bealtaine* *nó* sa scannán *Clare sa Spéir*. Déan cur síos gairid ar a éifeachtaí a úsáidtear na teicníochtaí sa saothar a roghnaíonn tú. (25 mharc)

nó

“Is greannmhar an léiriú a fhaighimid ar spórt agus ar spraoi na hóige sa sliocht seo as an dírbheathaisnéis, *Fiche Blian ag Fás*.” Déan plé gairid air sin. (25 mharc)

- (b) “Sa sliocht seo as an úrscéal *Lig Sinn i gCathú* faighimid léargas greannmhar ar phearsana éagsúla san ollscoil.” Déan plé gairid air sin i gcás **beirt** de na pearsana a luadh sa sliocht seo. (15 mharc)

nó

“Tugtar cuntas an-spéisiúil ar chúlra shaol na hollscoile sa sliocht seo as an úrscéal *Lig Sinn i gCathú*.” Déan plé gairid air sin. (15 mharc)

B

– PRÓS ROGHNACH –

40 marc

Freagair (a) agus (b).

- (a) Maidir le dráma roghnach *nó* le scannán roghnach a ndearna tú staidéar air le linn do chúrsa, déan plé gairid ar a éifeachtaí a léirítear an t-athrú a thagann ar dhuine **amháin** de na príomhphearsana sa dráma *nó* sa scannán. (25 mharc)

[Ní mór teideal an tsaothair sin, mar aon le hainm an údair, a scríobh síos go cruinn.]

nó

Maidir le scannán *nó* le dráma a ndearna tú staidéar air le linn do chúrsa, luaigh **dhá** theicníocht a mbaintear úsáid astu sa dráma *nó* sa scannán. Déan cur síos gairid ar éifeacht na dteicníochtaí sin sa saothar a roghnaíonn tú. (25 mharc)

[Ní mór teideal an tsaothair sin, mar aon le hainm an údair, a scríobh síos go cruinn.]

nó

Maidir leis an sliocht as an dírbheathaisnéis roghnach a ndearna tú staidéar air le linn do chúrsa, déan plé gairid ar a éifeachtaí a úsáidtear an greann chun an príomhthéama a léiriú ann. (25 mharc)

[Ní mór teideal na dírbheathaisnéise, mar aon le hainm an údair, a scríobh síos go cruinn.]

- (b) Maidir leis an sliocht as an úrscéal roghnach a ndearna tú staidéar air le linn do chúrsa, scríobh nóta gairid ar an gcontas a thugtar ar shaol **beirt** de na príomhphearsana ann. (15 mharc)

[Ní mór teideal an úrscéil, mar aon le hainm an údair, a scríobh síos go cruinn.]

nó

Maidir leis an sliocht as an úrscéal roghnach a ndearna tú staidéar air le linn do chúrsa, déan plé gairid ar an gcaoi a léirítear **dhá** ghné de mhórhéama an tsleachta sin. (15 mharc)

[Ní mór teideal an úrscéil, mar aon le hainm an údair a scríobh síos go cruinn.]

Ceist 2

PRÓSTÉACS BREISE 40 MARC

Freagair do rogha CEANN AMHÁIN AS **A nó B nó C nó D** ar na leathanaigh 4 (thíos) agus 5, 6, 7 (thall).

A

– GEARRSCÉALTA –

40 marc

Freagair (a) *nó* (b).

(a) SCOTHSCÉALTA

(40 marc)

- (i) “I ngearrscéalta Phádraic Uí Chonaire is annamh a fhaigheann an duine an rud is gaire dá c(h)roí.”

An ráiteas sin a phlé maidir le do rogha **scéal amháin** díobh seo a leanas:

Neil; Teatrarc na Gaililí; An Bhean a Ciapadh; Nóra Mharcais Bhig.

nó

- (ii) “Sna scéalta *Páidín Mháire* agus *An Bhean ar Leag Dia Lámh Uirthi* déanann Pádraic Ó Conaire léiriú cumasach ar thionchar na heasláinte intinne ar shaol na bpríomhphearsan iontu.”

É sin a phlé maidir le do rogha **scéal amháin** den dá scéal sin.

(b) CNUASACH GEARRSCÉALTA ROGHNACH

(40 marc)

- (i) “Is minic i ngearrscéalta nach mbíonn an saol mar is mian leis/léi ag an bpríomhphearsa iontu.”

An ráiteas sin a phlé maidir le do rogha **scéal amháin** as do chnuasach roghnach.

[Ní mór teideal an ghearrscéil sin, mar aon le hainm an údair, a scríobh síos go cruinn.]

nó

- (ii) Maidir le gearrscéal ar bith as do chnuasach roghnach déan plé ar dheacracht éigin i saol na príomhphearsan ann agus ar thionchar na deacrachta sin ar a s(h)aol.

[Ní mór teideal an ghearrscéil sin, mar aon le hainm an údair, a scríobh síos go cruinn.]

Freagair (a) *nó* (b).

(a) **MÁIRE NIC ARTÁIN**

(40 marc)

- (i) “Bíonn tionchar tragóideach ag an gcaidreamh idir Máire agus a deartháir Eoin ar shaol na beirte araon.”

Déan plé ar fhírinne an ráitis sin ón méid fianaise atá san úrscéal *Máire Nic Artáin*.

nó

- (ii) “Tá páirt thábhachtach ag na mionphearsana i bhforbairt phlota an úrscéil *Máire Nic Artáin*.”

An ráiteas sin a phlé maidir le do rogha **beirt** de na pearsana seo a leanas:

Roibeard Mac Giolla Ruaidh; Bríd Ní Chonghaile; Diní Ó hAilpín; Gilbert Leaslaoi.

(b) **ÚRSCÉAL ROGHNACH**

(40 marc)

- (i) Maidir leis an úrscéal roghnach a ndearna tú staidéar air, déan cur síos ar an gcaidreamh a bhí idir **bheirt** de na **príomh**pearsana ann.

[Ní mór teideal an úrscéil, mar aon le hainm an údair, a scríobh síos go cruinn.]

nó

- (ii) Maidir leis an úrscéal roghnach a ndearna tú staidéar air, déan plé ar an tionchar a bhí ag **beirt** de na **mion**pearsana ar fhorbairt an úrscéil.

[Ní mór teideal an úrscéil, mar aon le hainm an údair, a scríobh síos go cruinn.]

C

– DÍRBHEATHAISNÉISÍ –

40 marc

Freagair (a) *nó* (b) anseo.

(a) A THIG NÁ TIT ORM

(40 marc)

- (i) “Is cur síos suimiúil é seo ar shaol na Gaeltachta in iarthar Chiarraí le linn óige Mhaidhc Dainín.”

Déan plé ar an ráiteas sin bunaithe ar a bhfuil sa leabhar *A Thig Ná Tit Orm*.

nó

- (ii) “Tugtar cur síos suimiúil ar an saol nua a bhí roimh na hoibrithe Éireannacha i Sasana ag an am a raibh Maidhc Dainín ann.”

Déan plé ar an ráiteas sin bunaithe ar a bhfuil sa leabhar *A Thig Ná Tit Orm*.

(b) DÍRBHEATHAISNÉIS ROGHNACH

(40 marc)

- (i) Maidir leis an dírbheathaisnéis roghnach a ndearna tú staidéar uirthi, déan cur síos ar óige an údair mar a léirítear sa saothar é.

[Ní mór teideal na dírbheathaisnéise, mar aon le hainm an údair, a scríobh síos go cruinn.]

nó

- (ii) Maidir leis an dírbheathaisnéis roghnach a ndearna tú staidéar uirthi, déan plé ar **dhá ghné** de phearsantacht an údair ar tháinig athrú orthu **nó dhá ghné** nár tháinig athrú orthu le linn a s(h)aoil.

[Ní mór teideal na dírbheathaisnéise, mar aon le hainm an údair, a scríobh síos go cruinn.]

Freagair (a) *nó* (b) anseo.

(a) AN TRIAIL

(40 marc)

- (i) “Ní ormsa is cóir aon phioc den mhilleán a chur.”

Déan plé ar fhírinne an ráitis sin maidir le **beirt** de na carachtair seo a leanas sa dráma *An Triail*:

Seán Ó Cathasaigh; Bean Uí Chinnsealaigh ; Bainisteoir na monarchan; Bean an lóistín.

nó

- (ii) Déan plé ar na buanna **agus** / **nó** ar na lochtanna a bhaineann leis an léiriú stáitse a dhéantar ar phríomhchoimhlint an dráma seo *An Triail*.

(b) DRÁMA ROGHNACH

(40 marc)

- (i) Maidir leis an dráma roghnach a ndearna tú staidéar air, déan plé ar an tionchar a bhí ag **beirt** de na **mionphearsana** ar imeachtaí an dráma sin.

[Ní mór teideal an dráma, mar aon le hainm an údair, a scríobh síos go cruinn.]

nó

- (ii) “Nádúr an duine nó an oiliúint a fhaigheann sé/sí – cé acu is treise?”

An cheist sin a phlé maidir le hiompar duine **amháin** de na **príomhpearsana** sa dráma roghnach a ndearna tú staidéar air.

[Ní mór teideal an dráma, mar aon le hainm an údair, a scríobh síos go cruinn.]

Ceist 3

FILÍOCHT 70 MARC

Freagair **A** (Filíocht Ainmnithe) ar na leathanaigh 8, 9 agus 10 **nó** **B** (Filíocht Roghnach) ar leathanach 11 agus freagair **C** (Dánta Dualgais Breise) ar na leathanaigh 12 agus 13.

A

– FILÍOCHT AINMNITHE –

35 mharc

Freagair (a) atá thíos agus (b) atá thall ar leathanach 10.

- (a) (i) Maidir leis an dán *Bímse Buan ar Buairt Gach Ló* (thíos), déan plé gairid ar phríomhthéama an dáin agus ar an gcaoi a léirítear é. (12 mharc)
- (ii) Luaigh an íomhá is mó a chuaigh i bhfeidhm ort sa dán agus mínigh do rogha. (8 marc)

Bímse Buan ar Buairt Gach Ló

Bímse buan ar buairt gach ló,
ag caoi go cruu 's ag tuar na ndeor,
mar scaoileadh uainn an buachaill beo
's ná ríomhtar tuairisc uaidh, mo bhrón!

CURFÁ

Is é mo laoch, mo ghille mear,
is é mo Shaesar, gille mear;
ní bhfuairesas féin aon tsuan ar séan
ó chuaigh i gcéin mo ghille mear.

Ní haoibhinn cuach ba suaire ar neoin,
táid fíorchoin uaisle ar uatha spóirt,
táid saoithe 's suadha i mbuairt 's i mbrón
ó scaoileadh uainn an buachaill beo.

Níor éirigh Phoebus féin ar cóir,
ar chaomhchneas ré tá daolbhrat bróin,
tá saobha ar spéir is spéirling mhór
chun sléibhe i gcéin mar d'ála' an leon.

Níl séis go suaire ar chruachruit cheoil,
tá an éigse i ngruaim gan uaim 'na mbeol,
táid béithe buan ar buairt gach ló
ó théarnaigh uainn an buachaill beo.

nó

- (i) “Is í an chodarsnacht idir dearcadh an pháiste agus lucht an bhus is bun leis an ngreann magúil sa dán seo.”
An ráiteas thuas a phlé maidir leis an dán *Gealt?* (thall). (12 mharc)
- (ii) Déan plé gairid ar an gcaoi a ndeachaigh an dán seo i bhfeidhm ort féin. (8 marc)

GEALT?

Léim gealt in airde ar bhus a sé déag inné
agus phitseámaí air – stríocaí liath is dearg orthu!
Shuigh sé síos in aice le fear a raibh babhlaer agus *briefcase* air!
Rug an créatúr greim an duine bháite ar a *bhriefcase*!
Trí shuíochán síos uaidh chrosáil bean a cosa!
Rug máthair greim an duine bháite ar a páiste!
D'fhéach an páiste ar an ngealt!
Rinne an ghealt meangadh mór mantach gáire!
Labhair an tiománaí le fear an *depot*!
Labhair fear an *depot* le lucht 999!
Fuair sé lucht dóiteáin ar dtús is d'fhiafraigh siadsan de
an raibh an ghealt i mbaol nó tré thine nó in airde ar
chrann – Ní raibh!
Bhris an fear dóiteáin an líne!
Ghlan an tiománaí sruth allais dá éadan!
'A Chríost,' a scread sé – de chogar ar eagla go gcloisfeadh
gealt na bpitseámaí é – 'Cuir fios ar na *bloody* Gardaí!'

Tháinig na Gardaí is ghlanadar an bóthar amuigh i Ráth Fearnáin!
Tháinig an t-arm is luíodar taobh thiar dá leoraithe,
meaisínghunnaí crochta!
Tháinig na dochtúirí lena gcuid steallairí is le veist cheangail
...Tháinig an bus!
Bhí fear an *bhriefcase* báite ina chuid allais féin!
Bhí briste an tiománaí fliuch!
Bhí bean na gcos crosáilte fós coschrosáilte!
Bhí rúnaí a bhí le bheith in oifig mhór i Sráid Chamden
leathuair a' chloig ó shin anois i Ráth Fearnáin!
Bhí an páiste ag stánadh ar an ngealt!
Bhí an ghealt ag súgradh le cnaipí a phitseámaí
– é fós ag gáire go mantach!
...Stad an bus!
...D'ardaigh an ghealt a cheann!
D'aithin sé dochtúir! D'aithin an veist cheangail!
Is é fós ag gáire léim sé suas is rith amach an doras
Isteach i lámha an dochtúra! Isteach sa veist a bhí gan lámha!

Istigh sa bhus phléasc osna faoisimh!
Níor labhair ach an páiste –
'A Mhamaí, cén fáth nach ligfeá domsa mo phitseámaí
a chaitheamh ar an mbus?'

Ceist 3 ar leanúint

- (b) Maidir leis an dán *Faoiseamh a Gheobhadsa* (thíos), déan trácht **gairid** ar phríomhthéama an dáin, dar leat, agus mar a dhéanann an file léiriú ar an téama sin. (15 mharc)

nó

Maidir leis an dán *Faoiseamh a Gheobhadsa* (thíos), déan trácht **gairid** ar éifeacht na húsáide a bhaineann an file, dar leat, as do rogha **dhá cheann** díobh seo a leanas:

na mothúcháin; na híomhánna; an chodarsnacht; an t-atmaisféar. (15 mharc)

Faoiseamh a Gheobhadsa

Faoiseamh a gheobhadsa
Seal beag gairid
I measc mo dhaoine
Ar oileán mara,
Ag siúl cois cladaigh
Maidin is tráthnóna
Ó Luan go Satharn
Thiar ag baile.

Faoiseamh a gheobhadsa
Seal beag gairid
I measc mo dhaoine
Ó chrá chroí,
Ó bhuairt aigne,
Ó uaigneas dhuaire,
Ó chaint ghontach,
Thiar ag baile.

Ceist 3 ar leanúint

B

– FILÍOCHT ROGHNACH –

35 mharc

Freagair **(a) agus (b)** anseo.

- (a)** (i) Maidir le dán seanaimseartha a chum **fear**, agus a ndearna tú staidéar air le linn do chúrsa, déan plé ar phríomhthéama an dáin agus ar an gcaoi a léirítear é. (12 mharc)

- (ii) Luaigh an íomhá is mó a chuaigh i bhfeidhm ort sa dán agus mínigh do rogha. (8 marc)

[Ní mór teideal an dáin, mar aon le hainm an fhile, a scríobh síos go cruinn.]

nó

- (i) “Is fearr a léirítear na codarsnachtaí **ná** na cosúlachtaí sa dán seo.”

É sin a phlé maidir le dán nua-aimseartha a chum **bean**, agus a ndearna tú staidéar air le linn do chúrsa. (12 mharc)

- (ii) Déan plé gairid ar an gcaoi a ndeachaigh an dán seo i bhfeidhm ort féin. (8 marc)

[Ní mór teideal an dáin, mar aon le hainm an fhile, a scríobh síos go cruinn.]

- (b)** Maidir le dán nua-aimseartha a chum **bean**, agus a ndearna tú staidéar air le linn do chúrsa, **agus nár úsáid tú i gcuid (a) thuas**, déan plé gairid ar an gcaoi a léirítear na príomh-mhothúcháin ann. (15 mharc)

[Ní mór teideal an dáin, mar aon le hainm an fhile, a scríobh síos go cruinn.]

nó

Maidir le dán nua-aimseartha a chum **fear** agus a ndearna tú staidéar air le linn do chúrsa, **agus nár úsáid tú i gcuid (a) thuas**, déan cur síos gairid ar íomhá **amháin** a thaitin leat **agus** ar laige *nó* ar bhua **amháin** a bhain leis an dán. (15 mharc)

[Ní mór teideal an dáin, mar aon le hainm an fhile, a scríobh síos go cruinn.]

Ceist 3 ar leanúint

Freagair C (Dánta Dualgaís Breise) ar na leathanaigh 12 agus 13.

C

– DÁNTA DUALGAIS BREISE – 35 mharc

Freagair (a) nó (b) anseo thíos.

(a) Freagair (i), (ii) agus (iii) thíos.

- (i) “Is éifeachtach an léiriú a dhéantar sa dán seo ar ghrá na máthar i bhfianaise áilleacht agus dainséar an tsaoil.”

É sin a phlé. (20 marc)

- (ii) A bhfuil i gceist leis na línte seo a mhíniú:

An gearrcach éin ag léimt as tóin na nide,
an feileastram ag péacadh sa díog,
an portán glas ag siúl fiarsceabhach go néata

(6 mharc)

- (iii) Scriobh nóta gairid ar éifeacht dhá chodarsnacht ar leith i léiriú phríomhthéama an dáin.

(9 marc)

Dán do Mhelissa

Mo Phaistín Fionn ag rince i gceol na duimhche
ribín id cheann is fáinní óir ar do mhéaranta
duitse nach bhfuil fós ach a cúig nó a sé de bhlianta
tíolacaim gach a bhfuil sa domhan mín mín.

An gearrcach éin ag léimt as tóin na nide,
an feileastram ag péacadh sa díog,
an portán glas ag siúl fiarsceabhach go néata,
is leatsa iad le tabhairt faoin ndeara, a iníon.

Bheadh an damh ag súgradh leis an madra allta,
an naíonán ag gleáchas leis an nathair nimhe,
luífeadh an leon síos leis an uan caorach
sa domhan úrnua a bhronnfainn ort mín mín.

Bheadh geataí an ghairdín ar leathadh go moch is go déanach,
ní bheadh claimhte lasrach á fhearadh ag Ceiribín,
níor ghá dhuit duilliúr fige mar naprún íochtair
sa domhan úrnua a bhronnfainn ort mín mín.

A iníon bhán, seo dearbhú ó do mháithrín
go mbeirim ar láimh duit an ghealach is an ghrian
is go seasfainn lem chorp féin idir dhá bhró an mhuilinn
i muilte Dé chun nach meilfí tú mín mín.

Ceist 3 ar leanúint

nó

(b) Freagair (i), (ii) agus (iii) thíos.

(i) Cad é príomhthéama an dáin *Oíche Nollaig na mBan* (thíos), dar leat?

Déan plé ar an gcaoi a ndéantar léiriú ar an bpríomhthéama sin ó thús go deireadh an dáin.

(20 marc)

(ii) A bhfuil i gceist leis na línte seo a mhíniú:

An oíche go mbeadsa go lag
Ag filleadh abhaile ó rince an tsaoil
Is solas an pheaca ag dul as

(6 mharc)

(iii) Déan cur síos ar mheon an fhile de réir mar a nochtar sa dán é.

(9 marc)

Oíche Nollaig na mBan

Bhí fuinneamh sa stoirm a éalaigh aréir,
Aréir oíche Nollaig na mBan,
As gealt-teach iargúlta 'tá laistiar den ré
Is do scréach tríd an spéir chughainn 'na gealt,
Gur ghíosc geataí comharsan mar ghogallach gé,
Gur bhúir abhainn shlaghdánach mar tharbh,
Gur múchadh mo choinneal mar bhuille ar mo bhéal
A las 'na splanc obann an fhearg.

Ba mhaith liom go dtiocfadh an stoirm sin féin
An oíche go mbeadsa go lag
Ag filleadh abhaile ó rince an tsaoil
Is solas an pheaca ag dul as,
Go líonfaí gach neomat le liúirigh ón spéir,
Go ndéanfaí den domhan scuaine scread,
Is ná cloisfínn an ciúnas ag gluaiseacht fám dhéin,
Ná inneall an ghluaisteáin ag stad.

Ceist 4

STAIR NA GAEILGE 30 MARC

Scríobh gearrchuntas ar DHÁ CHEANN díobh seo a leanas:

(a) Do rogha **beirt** díobh seo a leanas:

Liam Ó Flaithearta
Máiréad Ní Ghráda
Piaras Feirtéar
Máirtín Ó Direáin
Caitlín Maude
Séamas Ó Grianna (Máire)
Eithne Strong
Áine Ní Ghlinn

[Is leor **trí** mhórpoinnte i ngach cás.]

(b) Do rogha **dhá** cheann díobh seo a leanas:

Annála na gCeithre Máistrí
Foras Feasa ar Éirinn
Na hAislingí Polaitiúla
An Dinnseanchas

[Is leor **trí** mhórpoinnte i ngach cás.]

(c) Filíocht na mBard.

[Is leor **trí** mhórpoinnte.]

(d) Tionchar na dTeangacha Iasachta ar an nGaeilge.

[Is leor **trí** mhórpoinnte.]

(e) An Rúraíocht.

[Is leor **trí** mhórpoinnte.]

(f) Do rogha **dhá** cheann díobh seo a leanas:

Foras na Gaeilge; Údarás na Gaeltachta; Oireachtas na Gaeilge; Conradh na Gaeilge.

[Is leor **trí** mhórpoinnte i ngach cás.]

Leathanach Bán

Leathanach Bán